

Ik roep Ramón, mijn huisknecht, en vraag hem me te helpen het bad uit te komen, en ik houd me aan hem vast terwijl hij de handdoek om me heen slaat en zacht tegen me praat, steeds dezelfde woorden herhalend, alsof hij me wil hypnotiseren. De waterdruppels blijven op de marmeren vloer liggen, naast de badkuip, als de resten van een verwoeste schoonheid.

Vroeger, toen mijn zoon op zondagmiddag Roberto bij ons bracht, zag ik in zijn kinderogen de flonkeringen van die schoonheid. Ik dacht dat in hem de kleuren groeiden die hem later voor altijd zouden omgeven. Mijn eigen blik ontdekte de bronnen waaruit hij putte: de zon die een spinneweb tekende in de tuin, het dierenboek, de plaatjesverzamelingen, de trommel waarin Eva snoepjes bewaarde die ze eruit pakte met haar door de artrose vervormde hand, waarvan Roberto dacht dat hij toverkracht bezat, de lade met oude foto's. Soms, wanneer ik hem in mijn armen had en voelde hoe uitgelaten hij was, verlangde ik naar zijn geluk en tegelijk naar zijn dood.

Ramón pakt me bij de arm en leidt me vanuit de woonkamer, waar ik naar de radio heb zitten luisteren,

door de gang naar mijn kamer. Hij loopt rechts van me. Dat doet hij altijd. Samen lopen we door de gang, hij aan mijn rechterkant. Zonder dat hij er erg in heeft, belemmert hij me met zijn forse lichaam het zicht op het portret van Eva met het platina collier dat ik voor haar had meegebracht uit Nice, en op het schilderij van een Hongaar, Czóbel, dat een hoek van de Rue Vavin voorstelt, en dat ik zo'n twintig jaar geleden in Parijs heb gekocht, of nee, veel langer geleden, want Manuel zat toen nog op school in Rouen. Ik ben het lichaam van Ramón dankbaar dat ik die twee beelden van een ongewenste herinnering niet kan zien. Mijn gezicht begraven in de hals van Eva, en op mijn tong de metaalachtige smaak van het collier.

Na Eva's dood heb ik de kokkin ontslagen, en ook het meisje dat schoonmaakte kwam niet meer. Ik wilde niet dat ooit nog een vrouw mijn huis zou betreden, niet omdat ik zo gevoelig was, en ook niet omdat ik het idee had dat elke andere vrouw Eva's plaats zou innemen, haar zou vervangen, maar omdat ik me ervan bewust was dat mijn oude dag aanbrak, en een oude man krijgt zijn eigenaardigheden en laat dingen van zichzelf zien, van zijn eigen lichaam, die vernederend voor hem zijn tegenover een vrouw die niet een bepaalde fascinatie voor hem voelt, die niet ooit door hem verleid is. Het leek me verstandiger een huisknecht te zoeken, mannelijk gezelschap, de fysieke kracht die ik misschien nodig zal heb-

ben op ogenblikken waar ik niet op hoop, maar waarvan ik niet uitsluit dat ze in de toekomst zullen komen.

Ramón helpt me met uitkleden, hij heeft zich op aanwijzingen van de arts van onaangename verplegerstaken gekweten; hij heeft mijn lichaam gedragen en me bijgestaan in de maanden dat ik herstelde van een gebroken heup, waaraan ik een bloedprop heb overgehouden die de artsen nauwlettend controleren en die voor mij als de ondertekening is van het certificaat dat wij allemaal krijgen bij onze geboorte en dat dood heet. Ramón is mijn rechterhand geworden, of beter gezegd, mijn beide handen. Hij haalt de post, doet de boodschappen, is bedrever in de keuken dan welke vrouw ook, houdt het huis schoon, ververst de bloemen in de vaas die op het tafeltje in mijn slaapkamer staat, hij houdt de tuin bij –slechts af en toe geholpen door een tuinman– en de zeldzame keren dat ik nog naar het huis in Misent wil, is hij mijn chauffeur.

Ik heb iets tegen het huis in Misent. Ik heb het gebouwd toen de toekomst Eva en mij toelachte als nooit tevoren. Het was het beschermende raamwerk voor de kindertijd van de arme Julia, voor de momenten van haar schoonheid en goedheid: het hollen in de tuin, het gelach op het strand, de gelukkige beelden, vastgelegd op oude foto's die ik nog weleens tegenkom als ik in de laden aan het neuzen ben en probeer de dingen op een andere manier te ordenen, de loop ervan in mijn hoofd

te veranderen, ze te reconstrueren door de hopen puin die er van alles zijn overgebleven anders op te stapelen.

Het huis staat niet meer alleen aan zee. Het heeft niet meer het aura dat de eenzaamheid van die stenige, ruige kust het gaf, waar het geraas van de stormen alles vult met het lawaai van het water en de wind, en van de rollende keien in de branding, een aura dat voor mij het symbool was van mijn eigen kracht, van de kracht van mijn levensverhaal, dat voortkwam uit mijn wilskracht, uit zorgvuldigheid en uit aangegane en nagekomen verplichtingen.

Het huis werd gebouwd om een geschiedenis te bewaren.

Het werd muur voor muur, raam voor raam ontworpen als toevluchtsoord voor het gezin dat ik, mijn principes volgend, had gesticht. Nu wordt het niet meer gebruikt en bovendien is het nu niet zo bijzonder meer doordat er in de nabijheid tientallen andere gebouwen zijn neergezet, waarvan het de meeste aan elke wil tot grootsheid ontbreekt: eenvoudige onderkomens waartoe elke zomer de toevallige toeristen hun toevlucht nemen.

De spiegel in het huis in Misent geeft me het beeld terug van Eva die haar handen verzorgt. Het is een intiemer beeld, dat verbonden is met het zachte gemompel van vertrouwelijkheden, van een rustig gesprek. Ook zie ik dat van een andere, prachtig uitziende Eva, die voor een feest, voordat we 's avonds uitgaan, haar sieraden omdoet. Het is het schouwspel van haar schoon-

heid: haar fraaie hals die uit het décolleté verrijst, haar bewerkelijke kapsel, de onweerstaanbare glans van haar schouders, en mijn hoofd dat zich daar begraaft, in de hoek van haar hals en haar schouder, de harmonie verstorend, en mijn mond voelt de zachte warmte van haar huid en op mijn tong de kou van het platina collier. Ogenblikken die in de spiegel zitten en opdoemen wanneer ik erin kijk.

Alleen een aannemer of een architect, die mij bovendien door en door kent, die de geschiedenis van mijn eerste jaren met Eva kent (dat wil zeggen alleen Ort), zou bepaalde subtiele details kunnen ontdekken in het ontwerp van het huis en het meubilair. Zonder het mediterrane karakter uit het oog te verliezen heb ik een balans gezocht tussen licht en schaduw, tussen open ruimtes en intieme hoekjes, een zacht en volmaakt omhulsel voor mijn gezin.

Het was geen typisch buitenhuis aan de kust. Wie gebruikt er nu mahonie en palissander, marmer en Pickman-tegels in een buitenhuis aan de kust? Het was het grote familiehuis dat ook nadat het gezin zou zijn gegroeid en zelfs zou zijn uitgezwermd, een toevluchtsoord zou blijven, het oriëntatiepunt waardoor je nooit de weg hoeft kwijt te raken in het leven, de naald van het kompas. Nu wordt het niet meer gebruikt, de meubels zijn afgedekt met lakens, en de tuin ligt er verwaarloosd bij. En wij zijn de weg kwijtgeraakt. Misschien was dat de prijs voor mijn hoogmoedige streven naar orde.

God beschikt, en daarbij hoort dat Hij ons op de proef stelt, dat Hij de boog van ons leven spant om de veerkracht ervan te ontdekken.

Ik probeer nog steeds orde in mijn dagen te brengen. Ramón komt me vroeg wakken en helpt me met wassen en aankleden. Ik weet niet hoe hij het klaarspeelt om tegelijkertijd ook nog het ontbijt klaar te maken en dat op tijd in de woonkamer te zetten, bij het raam dat uitkijkt op de tuin. Het is het mooiste moment van de dag: de zwakke Madrileense winterzon, die door de dorre takken van de bomen sijpelt en op de tafel valt, lijkt me te roepen en verlost me tot een ommetje, waarbij ik dan een poos op een bankje blijf zitten terwijl Ramón me de krant voorleest. Als ik tijdens het lezen mijn ogen sluit, heb ik soms het gevoel dat ik weer terugben aan de kust en dat zij er nog allemaal zijn: dat Julia en Manuel naar school zijn en Eva is gaan winkelen, en dat Josefa, de kokkin, begonnen is het middageten te maken. Algauw zullen ze allemaal terug zijn en rond de tafel gaan zitten. Dan zeg ik tegen Ramón dat hij stil moet zijn, dat hij moet ophouden met voorlezen, en geef me over aan een stilte vol herinneringen.

Herinneringen zouden als gebruiksaanwijzingen moeten zijn, die er slechts voor dienen om de dagelijkse dingen te kunnen doen: automatisen, zonder enig ge-

wicht, zonder enig gevoel. Wat veroorzaken herinneringen anders dan pijn, als niets van wat ze ons allemaal laten zien zal terugkeren? Ik probeer me voor te stellen hoe de nachtelijke stilte in mijn slaapkamer zou zijn als er geen herinneringen waren, alleen maar duisternis of het elektrisch licht dat geluidloos de voorwerpen verlicht, die behalve hun gebruikswaarde geen enkele betekenis zouden hebben.

Af en toe vraag ik Ramón om me weg te brengen, als ik buiten de deur wil eten. Ik kies uit de paar restaurants waar ik altijd naartoe ga of ik zoek in de gids iets nieuws, wat speciaal aanbevolen wordt, en geniet van het ritueel van het vertrek, van de gebaren van Ramón wanneer hij me mijn sjaal, jas en hoed aanreikt, en van de rit door een stad die ik bijna niet meer ken, maar die met zijn drukte en hectiek voor mij nog altijd aantrekkelijk is. Soms komen we met de auto langs een van de bars waar ik vroeger vaak kwam, en een enkele keer vraag ik Ramón zelfs te stoppen en dan ga ik naar binnen om een kop koffie of een borrel te drinken, al naar gelang het tijdstip, en hoewel ik al jaren geleden ben gestopt met roken, steek ik een sigaret op. Ook als ik dit soort dingen doe, heb ik het gevoel flonkeringen terug te vinden van iets wat verloren is.

Het is merkwaardig, maar wanneer ik tussen de middag een glas drink verlang ik altijd weer terug naar het sociale leven, ongetwijfeld door de herinnering aan de zondagochtenden, toen we na de mis altijd een wande-

lingetje maakten met het hele gezin en ik nog een borrel dronk met vrienden. In die tijd was het ook gebruikelijk om iets te drinken na het werk, op de bouwplaats of als aperitief voor een zakendiner. Ook nu nog ben ik nauwelijks in staat het leven buiten deze sociale bezigheden te begrijpen. Eenzaamheid had in mijn ogen altijd iets verdachts, en zelfs het geloof kon ik me niet voorstellen zonder dat sociale element. In de godsdienst vond ik alles: de zondagsmis, de bruiloften, doopfeesten, communies en begrafenissen waren de uitdrukking, droevig of heuglijk, van die gemeenschapszin.

Ongehuwde en eenzame vrienden vond ik verdacht, alsof ze last hadden van verborgen ontgoochelingen of neigingen. Nu geldt die argwaan voor mezelf, en dat brengt me ertoe voortdurend in de gaten te houden hoe mijn gevoelens zich ontwikkelen, en soms vrees ik zelfs tijdens mijn aftakeling nog ongewenste kanten van mijn karakter te ontdekken. Net als de sluitspieren van het lichaam, verzwakken waarschijnlijk ook de kleppen van de ziel door de ouderdom, vooral wanneer de huwelijksband breekt, die als steun en toeverlaat en als rem fungeert. Volgens mij nestelt zich in een weduwnaar, net als in een alleenstaande man, een kiem van een onbeheersd, stuurloos gevoel.

Misschien is dat de reden waarom ik maar niet kan accepteren dat ik word gedefinieerd door het woord weduwnaar. Daar komt nog eens bij dat het iets sinisters heeft. Ik vond ze er altijd uitzien als jobsboden, onheils-

vogels, de mannen in zwarte broek en zwart overhemd, of met een zwarte knoop of band bij de boord van het witte overhemd, die je jaren geleden zo vaak zag in Spanje. Dikwijls -vooral op het platteland- ging het om jonge, potige kerels die er gezond uitzagen, en toch hing er een aura van schuld om hen heen: het vermoeden van een gif, dat als een beet op hun vrouw was overgedragen. Natuurlijk kwam dat vermoeden vooral boven wanneer de vrouw jong was overleden, en zeker als ze mooi was. Dat geldt niet voor mij: Eva is nog geen tien jaar geleden overleden, en bovendien is zij misschien het slachtoffer geweest van een ander vergif, waarvan de samenstelling eerder bij dokter Beltrán moet worden opgevraagd.

Ik lees de laatste zin die ik heb geschreven nog eens over en denk dat ik hem uiteindelijk zal schrappen. Hij doet geen recht aan mijn gevoelens en strookt ook niet met de opzet van dit schrift, want ik wil niet dat er ook maar een zweem van wrok in doorklinkt, maar juist het tegendeel, een diep mededogen, hetzelfde wat ik van God vraag met het oog op mijn zwakheden, wat er niet weinig zijn geweest, al denk ik dat ik altijd discreet was en nooit reden tot aanstoot heb gegeven. Dat is iets wat ik met trots ten gunste van mezelf kan zeggen en wat me troost biedt in deze verwarrende tijd waarin aanstootgevend gedrag bijna een deugd lijkt te zijn geworden.

Zelfs Eva had geen vermoeden van mijn zwakheden. Nooit heb ik mezelf tegenover haar een hapering of een

barst in mijn waardigheid toegestaan: ik bood te allen tijde het beeld van een stabiele, sterke persoonlijkheid, bij wie de anderen zonder een spoor van twijfel steun konden vinden. Mocht ik ooit iets discutabels hebben gedaan, dan werd dat vrijwel altijd ingegeven door het natuurlijke verlangen het welzijn en de toekomst van mijn gezin veilig te stellen, en nooit kwam Eva ook maar iets ter ore van die activiteiten. Haar gemoed werd nooit verstoord door iets wat ik gedaan had. Ik deed mijn best haar zo onschuldig als een engel te houden, rein als een onbeslagen spiegel, en ik maakte haar niet eens deelgenoot van bepaalde driften die in mij huisden en waarvan ik het beschamend vond ze met haar te delen. Ik gaf er de voorkeur aan ze buitenshuis te bevredigen, altijd met de noodzakelijke voorzorgen wat betreft hygiëne en veiligheid.